

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASIDA SAHNALASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL QILISH SHAKLLARI

**Abduqodirova Nazira Xoliknazarovna, Jizzax davlat pedagogika instituti,
Pedagogika ta'limi nazariyasi kafedrası katta o'qituvchisi**

Annotasiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasasida tashkil etiladigan sahnalashtirish faoliyatini tashkil qilish masalalari yoritilgan. Maktabgacha ta'lim muassasasida sahnalashtirish faoliyati bolalar tafakkurini rivojlantiruvchi muhim omillardan biri sanaladi.

Kalit so'zlar:sahnalashtirish faoliyati, tafakkur,teatr madaniyati, bolajonlar teatri.

Maktabgacha ta'limning vazifasi bolalarni xalqning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi va ma'naviy axloqiy jihatdan tarbiyalash: bolalarda milliy vatanparvarlik hislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o'qishga intilish moyilliklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tayyorlash, bolalarning tafakkurini rivojlantirish, o'zining fikrini mustakil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, bolalarning jismoniy va ruhiy sog'ligini ta'minlashdan iborat. Asosiy maqsadlardan yana biri sahnalashtirish san'ati orqali bolalardagi qobiliyat hamda imkoniyatlarni aniqlab, ularni to'g'ri shakllantirish va yuzaga chiqarishdir. Maktabgacha ta'lim muassasalarida sahnalashtirish faoliyati vositasida bolalarning estetik qobiliyatlarini shakllantirishda tarbiyachining o'rni beqiyos. U chuqur bilim va yuqori malakaga ega bo'lishi, buning uchun muntazam ravishda o'z ustida ishlashi, o'zining ilmiy nazariy saviyasini tinimsiz ko'tarishi, ilg'or tajribalarga tayanishi kerak.Davlat umumilliy dasturi ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, uni ham shaklan, ham mazmunan zamon talablariga moslashtirish, ta'lim sifat-samaradorligini uzluksiz takomillashtirib borishga yo'naltirildi. Maktabgacha ta'lim muassasasi mashg'ulotlarida, maktabda muvaffaqiyatli o'qib ketishlari uchun zarur bo'lgan vazifalar hal etiladi. Shuningdek bu jarayonlarda bolalar jamoada ishlashga, o'z harakatini o'rtoqlarining harakatiga bo'ysundirishga o'rganadilar. Maktabgacha ta'lim muassasalarining sahnalashtirish faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy-estetik tarbiyalash hisoblanadi.

Hozirgi kunda ma'lumki, teatrning bir necha turlari faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Bulardan: komediya teatri, drama, xalq teatri, musiqali drama va komediya,opera , balet va qo'g'irchoq teatrlari shular jumlasidandir. Teatr bu yunoncha (tiyation) so'zidan olingan bo'lib- tomoshaxona degan ma'noni bildiradi. Jajji kichkintoylarimizning sevimli tomoshasi bu - qo'g'irchoq teatridir. Bu teatr orqali bolalar o'zlariga yaqin va tanish bo'lgan o'yinchoqlarni, ayiqcha quyoncha, kuchukcha va boshqa qahramonlarni jonliligi, harakat qilish va gapirish bolalarni o'ziga rom etish. Bu teatr bolalarga katta hursandchilik va quvonch bahsh etish. Bu nafaqat ko'ngil ochish uchun, balki tarbiyaviy ma'nosiga ham qarash kerak. Bolalar bog'chasida katta va qiyin spektakllarni qo'yish mumkin emas. Kichik sahnali, kichik ertak asosida o'zlarining o'yinchoqlari yordamida qo'yishlari,

mumkin. Bu kichik ko'rinishlarining har biri ham bolalarda katta taassurot uyg'otadi va bayram ertaklariga ko'tarinki ruh bahsh etadi. Har qanday badiiy asarni qo'g'irchoq tetri orqali ko'rsatilsa, bolalar uchun yanada tushunarli bo'ladi. Teatrni ko'rib bolalarning dunyoqarashi kengayib, xotirasida ancha vaqtgacha qoladi.

Soya teatri- qo'g'irchoq teatrining o'ziga xos turlaridan hisoblanadi. Unda qo'g'irchoqlar emas, balki shakllardan iborat o'yinchoqlar o'ynaydi. Tomosha qiluvchilar sahna ro'parasida o'tirib, ekranda yorug'lik orqali harakatlanayotgan soyalar: odamlar, hayvonlar va qushlar soyasini ko'rishi mumkin. Bolalar bog'chasida olib borilgan tadqiqotlar va amaliy ishlar bolalarga berilgan ta'lim natijasida ularda bog'cha yoshidan boshlab, ijodkorlik rivojlanishini ko'rsatadi. Ijodkorlik maktabgacha yoshidagi bolalarda rasm chizish, loy va plastilindan o'yinchoqlar yasashda ijodiy faoliyat ko'rsata olishlarini isbotladi. Albatta bolalar ijodkorligi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, kattalar ijodkorligi mezonlariga javob bera olmaydi. Bolada ijod kurtaklarini rivojlantirish vazifalari uning yoshiga xos anatomik, psixologik xususiyatlariga bog'liq bo'ladi. Maktabgacha yoshidagi bolaning predmetlar sifati va xususiyatlari to'g'risidagi tasavvurining to'laligi uning analizatorlari qay darajada ishlashiga bog'liq bo'ladi. Tadqiqotlar 6 -7 yashar bolalarda ko'ra olish va asosiy sifatlarini shakli mutanosibli rangi-yu tarkibiy qismlarini shuningdek, fazodagi o'rnini idrok eta oladi. Ma'lumki bolalar 6 – 7 yoshga yetgach, tevarak atrofdagi narsalarga qiziqishi ortadi. Tafakkur jarayonlari rivojlanishi bilan bola predmetlarni ifodali tasvirlay oladigan bo'ladi. Bolalar ijodkorligida san'atkor ijodidagi singari tasavvur katta rol o'ynaydi. Ma'lumki uning kuratklari bola bo'chaga kelmasdanoq nish ura boshlaydi. Ta'lim jarayonida ertaklar eshitish har xil rasmlarni tufayli bola o'yinchoq yasashdan oldin o'zi bevosita idrok etgan predmetlar doirasiga kirmaydigan narsalarni asta – sekin tasavvur qila boshlaydi. Bolada avval kattalarning og'zaki ta'siri bilan ixtiyoriy tasavvur obrazlari hosil bo'lib, keyinchalik ular bolaning mustaqil fikrlashidan vujudga kelishi mumkin. Bolalar uchun o'z faoliyatini mustaqil rejalashtira olish va tasvirlash hamda texnik usullarni tanlash imkoniyati yaratilsa, ularda o'yinchoq yasash mashg'ulotlarda ijodiy tasavvur elementlari namoyon bo'ladi. Odatda bolaning ijodiy tasavvuri tasvirlangan qahramonlarning kiyimlari yangi detallar o'ylab topishda yoki savatcha tayoqcha, belkurak singari predmetlarni qo'shishda ko'rinadi. Tarbiyachi bog'cha bolasiga mustaqil fikrlashni o'rgatishga ixtiyoriy tasavvurni rivojlantirish imkoniyatlarini bilishi va bolaga rahbarlik qilib rejali ijodiy ishga yo'naltirishi kerak. Bog'cha yoshidagi bolalarda tasavvurni shakllantirish jarayoni to'g'risida gaplashar ekanmiz uning bola ongida obrazlar paydo bo'lishiga ta'sir ko'rsatadigan emontsional tomonini aytmaslik mumkin emas. Bolalar o'zlari ko'rgan va eshitgan barcha narsalardan ta'sirlanadilar. Ular o'zlari idrok etgan narsalarga muayyan ijodiy yoki salbiy munosabatda bo'ladilar. Bu albatta tasvirlash faoliyatiga ta'sir etadi. Bola yaratgan obraz yetarli muayyan belgilariga ega bo'ladi. Bog'cha yoshidagi bola rivojlanishining xususiyatlari va unda tasvirlash qobiliyatining o'yinchoqlar yasash mash'gulotlarida bolalar ijodkorligini o'stirishning umumiy vazifalarini belgilaydi.

Мактабгача та'лим муассасаси болаларини қо'л меҳнатига о'ргатish қизiqish uyg'otish меҳнат орқали ҳосил бо'лган қо'никма ва малякаларни шакллантириш лозим.

Сahналасhtирish фаолияти нутқ ифодалилигини шакллантириш, интеллектуал ва бадиий эстетик тарбия билан бог'лиқ қо'плаб педагогик вазифаларни ҳал етиш имконини беради. Сahналасhtирish фаолияти боланинг ҳиссийотларини ривожлантиришнинг туганмас манбаси ҳисобланиб уни ма'naviy бойликка ошно қилади.

Халқимизнинг бой маданий ма'naviy мероси ҳақида тushuncha ва тасаввурга ега бо'ladi ва уларни о'z ishларida ифодалашга о'rganadi. Ҳар бир инсоннинг ҳайоти о'yinлар билан о'tadi у болда катталарнинг ҳайотий қонун қoidalarини ағлашни о'rgatadi. Ҳар бир бола о'zi билганча о'ynaydi, лекин бу о'yinлар асосан катталар сеvimли қаҳрамонларидан о'rganib улarga тақлид қилган. Сahналасhtирish учун маляал танлаганда болаларнинг yosh xususiyatlari билим қо'nikmalarидан келиб чиқish зарур шу билан бирга уларнинг ҳайотий тајрибасини бойитиш yangi bilimlarga қизiqish uyg'otish ва ијодий имкониятлар бериш керак. Rollarnи фақат қобилиyatli болалар о'rtasida тақсимламай бarcha болаларга о'zларини турли rollarda синаб қо'rishларига имкон бериш лозим.

Мактабгача та'лим муассасалари сahна namoyishlari учун бурчаклар ташкил етиш тавсия етилadi.

Хулоса қилиб аytганда, мактабгача та'лим муассасаларида сahналасhtирish фаолиyatини шакллантириш jarayonida hamkorlik шаклларини ham тавсия етамиз. Hamkorlikdagi сahналасhtирish фаолиyatida spektakl қо'yish jarayoniga yetarli darajada faol бо'lmagan болаларни ham jalb етиш, бу орқали уларда еркин fikrlay olish қобилиyatини, uyatchanlik ва tortinchoqlik kabi оdatларини yo'qotishda сahналасhtирish фаолиyatи yordam беради.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Nishonova Z.G. Детская психология и методы ее обучения. Т .: 2006. С. 18-19.
2. "Bola va zamon" №2 / 2007 (7)
3. "Maktab va hayot" 2005 №432.16 с.
4. Khaliqnazarovna, A. N. (2019). FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE IN THE FAMILY OF PRESCHOOL CHILDREN. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
5. Uktamova, U. (2020). АГРЕССИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ НА РАЗВИТИЕ ВЗГЛЯДОВ ДЕВУШЕК. EurasianUnionScientists, 1(10 (79)), 45-47.
6. Uktamova, U. (2020). ОИЛАВИЙ ЗЎРАВОНЛИКНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШ САБАБЛАРИ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, (1).
7. Сунатуллаевна УУ (2021 г., январь). ТАЛАБА КИЗЛАРДА ТАЗЫИК ВА ТАДЖОВУЗГА ҚАРШИ ДУНЁКАРАШНИ ШАКЛЛАНТИШ. В евро-азиатских конференциях (Том 1, № 1, стр. 504-508).
8. Уктамова, У. (2020). ЁШЛАР ФАОЛИЯТИНИ БУНЁДҚОР ҲОЯЛАР БИЛАН БАНД ҲИЛИШ МУАММОСИ. Архив Научных Публикаций JSPI .

- 9.Махаматова, F. (2020). Таълим-тарбия самарадорлигини оширишда ота-она ибрат намунаси. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 10.Махаматова, F. (2020). Педагогика фанини ўқитиш жараёнида муоммоли ўқитиш технологияларидан фойдаланиш. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 11.Махаматова, F. (2020). Оилада фарзанд маънавий тарбиясига руҳий таъсирлар. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 12.Махаматова, F. (2020). Sog'lom oilaviy muhitni himoya qilishning qonuniy asoslari. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 13.Махаматова, F. (2020). "Современные тенденции" учитель-ученик" в системе непрерывного образования: проблемы и решения. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 14.Махаматова, F. (2020). Развитие страхования в инновационной сфере. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 15.Davurova, G. (2020). Yosh ota-onalarining pedagogik-psixologik bilimlarini oshirishning ahamiyati. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 16.Davurova, G. (2020). СЕМЕЙНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЕ. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 17.Davurova, G. (2020). Pedagogika oliy o'quv yurti talabalarining ijodiy faoliyatini shakllantirishda psixologik xizmatni tashkil etish. Архив Научных Публикаций JSPI.
- 18.Davurova, G. (2020). О'ZLASHTIRISHI QIYIN BO'LGAN KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALAR PSIXOLOGIYASIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, (1).
- 19.Davurova, G. (2020). Komil inson masalasining psixologiyada tadqiq etilishi. Архив Научных Публикаций JSPI.